

Evaluatie effecten btw-verlaging kappersbranche

Klaas Bangma
Paul Vroonhof

Zoetermeer, 26 oktober 2008

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Koninklijke Algemene Nederlandse Kap-
persorganisatie (ANKO) met een financiële bijdrage vanuit Hoofdbedrijfschap Ambachten

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM bv. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM bv. EIM bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM bv. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM bv. EIM bv does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Eerdere onderzoeken	9
2.1	Modelmatig onderzoek EIM	9
2.2	Ex-post evaluatie RvB	10
2.3	Contra-expertise CPB	10
3	Data- en modelbeschrijving	11
3.1	Gebruikte bronnen	11
3.2	Ontwikkeling werkgelegenheid	11
3.3	Ontwikkeling omzet – volume en prijs	13
4	Effecten btw-verlaging	17

Samenvatting

Effect btw-verlaging kappersdiensten op de werkgelegenheid

Met ingang van 1 januari 2000 is de in kappersbedrijven gerealiseerde ambachtelijke omzet onder het lage btw-tarief gebracht. Het doel hiervan was het bevorderen van de werkgelegenheid. Modelberekeningen in dit rapport laten zien dat de werkgelegenheidsontwikkeling vertraagd reageert op de ontwikkeling van de omzet. De omzetstijging die het gevolg was van de btw-verlaging, leidde in het eerste jaar slechts tot een beperkte toename van de werkgelegenheid (iets meer dan 1000 extra werknemers) in de kappersbranche. Vooral in het tweede jaar (2001, 2100 werknemers) en het derde jaar (2002, 2100 werknemers), is er een gunstig effect op de werkgelegenheidsontwikkeling in de kappersbranche. In totaal wordt het effect geschat op 5400 personen. Dit is een groei ruim 15%.

Ogemerkt moet worden dat deze schattingen niet heel nauwkeurig zijn, met name in verband met een waarschijnlijk veranderd deeltijdpercentage. Dat laat niet af dat op grond van de analyse geconcludeerd kan worden dat de btw-verlaging een (significant) positief effect gehad heeft op het aantal werknemers in de kappersbranche.

Aangetoond mechanisme btw-prijs-omzet-werkgelegenheid

Er is een verklarend model opgesteld voor de werkgelegenheidsontwikkeling in de kappersbranche. Het model bestaat uit twee vergelijkingen. In de eerste vergelijking wordt de omzetontwikkeling verklaard. In de tweede vergelijking wordt de werkgelegenheidsontwikkeling uit de omzetontwikkeling verklaard. Van een groot aantal potentiële verklarende variabelen bleken de ontwikkeling van de particuliere consumptie en de relatieve prijsontwikkeling te leiden tot het beste verklarende model. De btw-verlaging per januari 2000 is in het betreffende model opgenomen als dummyvariabele.

Uit de berekeningen bleek dat de omzet (exclusief btw) significant toenam als gevolg van de btw-verlaging. De werkgelegenheid (werknemers) nam, eveneens significant, toe en reageerde zoals al beschreven direct en vertraagd op de toegenomen omzet.

Tevens is de btw-verlaging een sterke fiscale stimulans geweest voor kappers met een relatief geringe omzet, om hun werkzaamheden voortaan wit uit te voeren. De sterke stijging van het aantal zelfstandigen in de kappersbranche is hiermee waarschijnlijk voor een deel te verklaren.

In het model gebruikte gegevens

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van diverse bronnen. Voor de gegevens van de werknemers in deze branche (1996-2006) is gebruik gemaakt van gegevens van Interpolis waar zowel de pensioenen als de afdrachten voor het sectorfonds zijn ondergebracht. Bedrijfsgegevens zijn overgenomen van het Centraal Registratiekantoor Detailhandel-ambacht (CRK).

De totale werkgelegenheid in de kappersbranche is van 1997 tot en met 2007 elk jaar toegenomen. In totaal is de werkgelegenheid in deze periode met 22 pro-

cent toegenomen. In de totale werkgelegenheid vormen de werknemers de grootste groep. De groep werknemers neemt toe tot en met 2003 om vervolgens licht af te nemen. De groep ondernemers zonder personeel (ZZP'ers) is vanaf 2002 juist fors toegenomen. Het aantal ondernemers met personeel is stabiel gebleven.

Consumentenbestedingen aan verzorgingsproducten en de kappersdiensten zijn sterk conjunctuurafhankelijk. De omzet is van 1996 tot en met 2001 jaarlijks met ongeveer 5 procent toegenomen. In de periode 2003-2005 nam de omzet in de kappersbranche slechts beperkt toe. Vanaf 2004 trekt de economie in Nederland weer aan en dat is ook met enige vertraging terug te zien in de omzet van de kappersbranche.

De omzet in de kappersbranche is opgebouwd uit een prijs- en een volumecomponent. De consumptieve bestedingen zijn gedaald in de periode 1999-2003, een periode met een lage conjunctuur. Het is opvallend te noemen dat juist het volume in de kappersbranche in 2000, midden in de conjuncturele dip, is toegenomen met bijna 6 procent. Het verlaagde btw-tarief speelt daar een belangrijke rol in. Vanaf 2006 neemt het volume in de branche weer toe na enkele mindere jaren.

In de kappersbranche stijgen de prijzen gemiddeld sneller dan de inflatie (CPI). Het verschil tussen CPI en de prijsontwikkeling in de kappersbranche wordt de relatieve prijsontwikkeling genoemd. Een relatief sterke stijging van de prijzen in vergelijking met de inflatie is gebruikelijk voor sectoren waar arbeid de voornaamste productiefactor is. Uit figuur 4 blijkt dat de relatieve prijsontwikkeling uitkomt op gemiddeld anderhalf procent per jaar. In de jaren 1998, 2001 (invoeringsjaar euro) en 2005 is de relatieve prijsontwikkeling duidelijk beneden het gemiddelde. In 1999 en 2003 is de relatieve prijsontwikkeling juist aanmerkelijk hoger, vooral als gevolg van een forse stijging van de arbeidskosten. Alleen in 2000 is de prijsontwikkeling in de kappersbranche gunstiger dan de inflatie. Dit is het gevolg van de verlaging van het btw-tarief in dat jaar. De btw-verlaging is grotendeels (circa 70%) doorgegeven is aan de consument. Het overige deel is aangewend voor verbetering van de winstmarge in de kappersbranche

Achtergrond btw-verlaging 2001

Met ingang van 1 januari 2000 is de in kappersbedrijven gerealiseerde ambachtelijke omzet onder het lage btw-tarief gebracht. Dit gebeurde in het kader van een drie jaar durend experiment dat met toestemming van de Raad van de Europese Unie werd uitgevoerd. Het doel was het vergroten van de werkgelegenheid. De basis hiervoor was het hierboven aangetoonde mechanisme. Naast kappersdiensten waren in Nederland nog vier andere (groepen van) niet-grensoverschrijdende arbeidsintensieve activiteiten in het experiment betrokken.

De proef van het lagere btw-tarief voor niet-grensoverschrijdende arbeidsintensieve diensten is door de Europese Commissie in enkele stappen verlengd tot 2010 ondanks de lopende discussies over de eventuele effecten. Er bestaat een reële kans dat de proef een definitief karakter zal krijgen na 2010¹.

¹ NRC Handelsblad, 31 juli 2008: EU: Laag btw-tarief mag

1 Inleiding

Met ingang van 1 januari 2000 is de in kappersbedrijven gerealiseerde ambachtelijke omzet onder het lage btw-tarief gebracht. Dit gebeurde in het kader van een drie jaar durend experiment dat met toestemming van de Raad van de Europese Unie werd uitgevoerd. Op kappersdiensten is vanaf dat moment het verlaagde btw-tarief van 6% van kracht, waar dat voordien het algemene tarief van 17,5% (inmiddels verhoogd tot 19%) betrof. Op de detailhandelsverkopen door de kappersbedrijven - zoals haarverzorgingsproducten en cosmetica en dergelijke - bleef het algemene btw-tarief van toepassing.

Naast kappersdiensten waren nog vier andere (groepen van) arbeidsintensieve activiteiten in het experiment betrokken, te weten:

- reparatie van fietsen;
- reparatie van schoenen en lederwaren;
- kledingreparatie;
- schilders- en stukadoorswerkzaamheden m.b.t. woningen van 15 jaar en ouder.

Het hoofddoel dat de overheid met btw-verlaging wilde bereiken was het, via het prijsmechanisme, vergroten van de werkgelegenheid in de branches c.q. activiteiten waarop deze verlaging betrekking had. De verwachting was dat de btw-verlaging betekende dat de prijzen op een lager niveau kwamen dan zonder een btw-verlaging het geval zou zijn geweest. Verwacht werd dat dit lagere prijsniveau tot een toename van de vraag naar kappersdiensten zou leiden. Een hogere vraag naar kappersdiensten zou vervolgens resulteren in een toename van de werkgelegenheid.

De proef van het lagere btw-tarief voor niet-grensoverschrijdende arbeidsintensieve diensten is door de Europese Commissie in enkele stappen verlengd tot 2010 ondanks de lopende discussies over de eventuele effecten. Er bestaat een reële kans dat de proef een definitief karakter zal krijgen na 2010¹. De Euro-commissaris Kovács (belastingzaken) heeft een voorstel ingediend om de tijdelijke btw-regeling definitief te maken. Het voorstel zal voor bepaalde lidstaten ook meer vrijheid betekenen om voor bepaalde sectoren een lager btw-tarief te rekenen. Op dit moment kunnen sommige lidstaten bijvoorbeeld wel een btw-verlaging invoeren voor het eten in restaurants en diensten van cateraars en andere niet².

Het is evident dat het onderwerp 'btw-tarief' continu de aandacht van de ANKO heeft. Aan de deelname van de kappersbranche aan dit experiment is een langdurige en intensieve lobby door de ANKO voorafgegaan. Die lobby is ook succesvol geweest bij het doen verlengen van het experiment. De ANKO, als de representant van de Nederlandse kappersbranche, is ervan overtuigd dat, mochten kappersactiviteiten weer onder het algemene btw-tarief gebracht worden, dit

¹ NRC Handelsblad, 31 juli 2008 : EU: Laag btw tarief mag

² Hoofdbedrijfschap Ambachten (2008): Mogelijk na 2010 verlaagd btw-tarief op arbeidsintensieve diensten, www.hba.nl, oorspronkelijke bron belastingdienst, 9 juli 2008.

voor de branche desastreuze gevolgen zal hebben. De ANKO acht het daarom als haar taak om informatie te (laten) verzamelen die de effecten die de btw-verlaging voor de kappersbranche heeft (gehad) in bredere kaders plaatst, zodat het besluit over continuering van het verlaagde btw-tarief op een genuanceerde basis genomen kan worden.

Dit onderzoek beoogt te voorzien in deze behoefte aan informatie. In tegenstelling tot eerdere exercities is het daarbij zo dat EIM een feitelijke effectmeting uitgevoerd heeft. Dit rapport doet verslag van deze meting. Eerst wordt kort ingegaan op bestaande onderzoeken en de aanpak van het huidige onderzoek. Daarna komen de achterliggende data aan de orde. Hoofdstuk 4 bevat de resultaten van de effectberekeningen.

2 Eerdere onderzoeken

Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd voor het bepalen van de effecten van de btw-verlaging. Daarbij zijn vooral de onderzoeken die zijn uitgevoerd door EIM, RvB en het CPB van belang. In deze paragraaf een kort overzicht van aanpak en resultaten. Deze zijn van belang om het voorliggende onderzoek goed in de context te kunnen plaatsen.

2.1 Modelmatig onderzoek EIM

EIM heeft in opdracht van het Ministerie van Financiën ex ante (op voorhand) onderzoek verricht naar de te verwachten effecten van een btw-verlaging in enkele arbeidsintensieve diensten¹. In opdracht van de ANKO heeft EIM later diverse vergelijkbare onderzoeken verricht, specifiek gericht op de kappersbranche².

De gedachte achter de uitgevoerde modelberekeningen is eenvoudig: een btw-verandering leidt tot een verandering in de prijs die kappersbedrijven aan consumenten berekenen. Prijsveranderingen leiden vervolgens tot veranderingen in de vraag (omzet (excl. btw)), waarbij de omvang van deze verandering wordt bepaald door de hoogte van de prijselasticiteit van de vraag.

De veranderingen in de vraag leiden op hun beurt weer tot veranderingen in de werkgelegenheid, waarbij de omvang van dit effect afhangt van de hoogte van de elasticiteit van de werkgelegenheid. De veranderingen in de omzet (excl. btw) en (eventueel) in de winstmarge van kappersbedrijven hebben ten slotte weer invloed op de btw-afdracht vanuit de kappersbranche, waarbij natuurlijk ook de verandering van het btw-tarief zelf een rol speelt. Om de beschreven modelberekeningen te kunnen uitvoeren, moet een aantal uitgangspunten bepaald worden.

Uit deze analyse komt naar voren dat bij volledige doorberekening van de btw-verhoging (ofwel: het beëindigen van de verlaging) aan de klant een afname van de werkgelegenheid met 2.800 tot 3.700 fte's zou volgen. Dit komt neer op een afname van respectievelijk bijna 8% en ruim 10%. Bij gedeeltelijke doorberekening (50%) van de btw-verhoging aan de klant wordt een afname van de werkgelegenheid met 1.400 tot 1.800 fte's voorzien, wat neerkomt op een daling van 4% tot 5%.

In 2002 heeft EIM in opdracht van de ANKO een aantal casestudies uitgevoerd naar de effecten van de btw-verlaging op individuele kappersbedrijven. Geconcludeerd is dat het aantal zwartwerkers in de branche is afgenomen als gevolg van de introductie van het lage btw-tarief. Tevens is geconcludeerd dat het grootste deel van de btw-verlaging is doorgegeven aan de consument. Een beperkt deel van de btw-verlaging is aangewend voor het op peil houden van de omzet en winstmarge. Tot slot kwam uit de casestudies naar voren dat de ar-

¹ 'De werkgelegenheidseffecten van een btw-verlaging op arbeidsintensieve diensten', EIM, 1998.

² 'BTW-verlaging in de kappersbranche; Effecten op prijzen, omzet en werkgelegenheid', EIM, augustus 2002 en 'Beëindiging btw-experiment; Gevolgen voor de werkgelegenheid in de kappersbranche', EIM, juni 2003.

beidsmarkt voor kappers in 2000 relatief krap was. Het aannemen van nieuw personeel werd mede vertraagd door de beperkte beschikbaarheid van geschikt personeel¹.

2.2 Ex post evaluatie RvB

In 2002 heeft Research voor Beleid (RvB) een onderzoek uitgevoerd naar de werkgelegenheidseffecten van de btw-verlaging op arbeidsintensieve diensten. Onder arbeidsintensieve diensten vallen buiten de kappers ook fietsenmakers, schoenmakers, oppassers en medewerkers in de thuiszorg.

Uit de onderzoeksresultaten concludeert RvB dat de btw-verlaging geen statistisch aantoonbaar effect heeft gehad op de werkgelegenheid in de kappersbranche². RvB concludeert daarmee overigens niet dat er geen effecten hebben plaatsgevonden.

Deze onderzoeksresultaten zorgden voor veel kritieken van vakbonden, werkgeversorganisaties, Tweede Kamerleden en MKB-Nederland. Het onderzoek van RvB werd opgevolgd door een contra-expertise van het Centraal PlanBureau³.

2.3 Contra-expertise CPB

Het CPB heeft de door RvB en EIM uitgevoerde onderzoeken inhoudelijk en onderzoekstechnisch onder de loep genomen. In het onderzoek van het CPB wordt geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat de werkgelegenheid positief is beïnvloed door de btw-verlaging; aan deze conclusie ligt vooral de gangbare economische theorie ten grondslag. Het feitelijk meten van werkgelegenheidseffecten (zoals uitgevoerd door RvB) op de korte termijn is echter erg gecompliceerd.

Het CPB redeneert dat bij een toegenomen vraag een onderneming in de kappersbranche de extra vraag in eerste instantie zal proberen op te vangen met het zittende personeel (labour hoarding). Pas wanneer de extra vraag structureel blijkt te zijn, zal een onderneming extra personeel in dienst nemen. Verder zal niet de volledige btw-verlaging in de consumentenprijs doorberekend worden. Het is aannemelijk dat een deel van het lagere btw-tarief resulteert in een hogere winstmarge van de ondernemers. Deze hogere winstmarges kunnen nieuwe ondernemers aantrekken en via deze indirecte manier ook positief bijdragen aan de werkgelegenheid.

¹ Kranenborg, A., P.J.M. Vroonhof (2002), Het BTW-tarief in de kappersbranche, EIM.

² Wolders, M (2002): Monitor effecten BTW-verlaging arbeidsintensieve diensten, RvB.

³ CPB (2003), Contra-expertise effecten BTW-verlaging arbeidsintensieve diensten.

3 Data- en modelbeschrijving

3.1 Gebruikte bronnen

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van diverse bronnen. Voor de gegevens van de werknemers in deze branche is gebruik gemaakt van de gegevens van Interpolis, waar zowel de pensioenen als de afdrachten voor het sectorfonds zijn ondergebracht. Het bestand heeft betrekking op de jaren 1996 tot en met 2006 en bevat onder meer de volgende gegevens:

- individuele bedrijven;
- per werknemer per bedrijf het startmoment van deelname aan de pensioenregeling;
- per werknemer per bedrijf het uitstroommoment van deelname aan de pensioenregeling.

Op basis van dit bestand kan een betrouwbare werkgelegenheidsreeks gemaakt worden van het aantal werknemers voor de genoemde jaren¹.

Alle bedrijven die werkzaam zijn als kappersbedrijf zijn verplicht ingeschreven bij het Centraal Registratiekantoor Detailhandel-ambacht (CRK). Hierdoor beschikt het CRK over een betrouwbaar bestand met het aantal kapperbedrijven.² Er is een jaarreeks beschikbaar vanaf 1-1-1996 tot en met 1-1-2006. Op basis van bovengenoemd pensioenbestand is het aantal bedrijven met werknemers bekend. Het verschil in aantallen bedrijven tussen beide bestanden is het aantal bedrijven zonder werknemers. Op basis van een gemiddelde bedrijfsgrootte is vervolgens het aantal zelfstandigen te bepalen. Verder is er een onderscheid gemaakt tussen de ondernemingen met en de ondernemingen zonder personeel. De eerste groep is via Interpolis ook bekend. De tweede groep, de ZZP'ers, zijn uitsluitend via de bestanden van het HBA gegeven.

De gebruikte bronnen hebben niet in de eerste plaats tot doel om beleidsmatige inzichten te voeden. De databestanden zijn primair opgezet voor administratieve doeleinden. Om deze reden zijn de gegevens bewerkt zodat ze toepasbaar zijn voor beleidsonderzoek.

3.2 Ontwikkeling werkgelegenheid

De totale werkgelegenheid in de kappersbranche is een optelsom van het aantal personen in loondienst en het aantal ondernemers (ZZP'ers en ondernemers met personeel). Het zijn allemaal gegevens op persoonsniveau³. In Figuur 1 is de

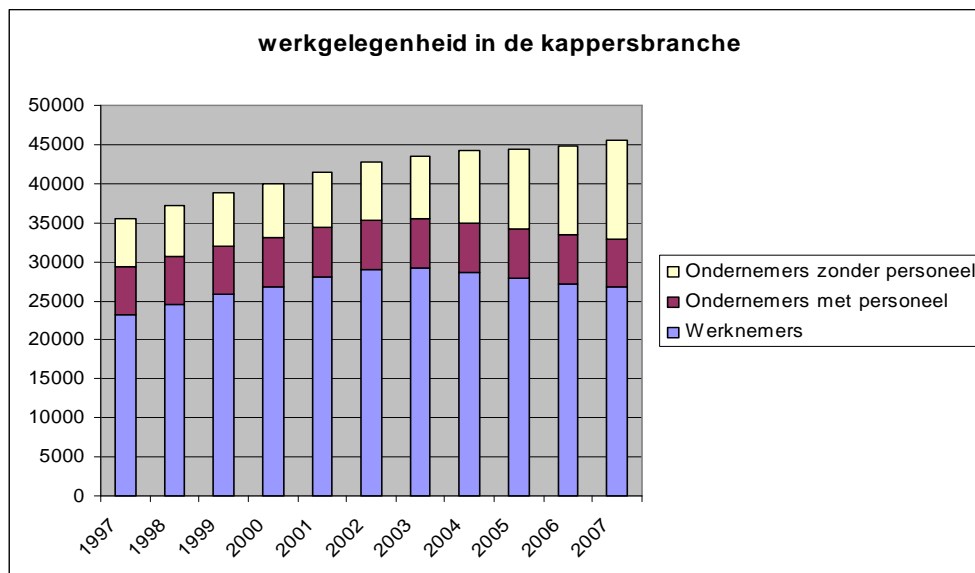
¹ Het CBS houdt de werkgelegenheidsontwikkeling in de kappersbranche niet bij. Ook alternatieve bronnen, zoals een werkgelegenheidsbepaling via het bestand van het CRK leiden tot minder betrouwbare uitkomsten.

² De ervaring van EIM met dit bestand leert dat het bestand betrouwbaar is voor het niveau en de ontwikkeling van het aantal bedrijven in de kappersbranche. Het bestand kent ook een grootte-klasse-indeling. Deze indeling geeft indicatief aan wat de werkgelegenheidsindeling naar grootte-klasse is.

³ Voor de jaren 1998, 2000, 2002, 2004 en 2005 zijn de aantallen ondernemingen zonder personeel niet bekend. Deze zijn bijgeschat door het gemiddelde te nemen van de beide aanpalende jaren.

werkgelegenheid van de kappersbranche weergegeven over de periode 1997 - 2007.

Figuur 1 Totale werkgelegenheid in de kappersbranche, 1997-2007

Bron: EIM, Arbeidsmarktmonitor kappersbranche, september 2008

In Figuur 1 is af te lezen dat de totale werkgelegenheid van 1997 tot en met 2007 elk jaar is toegenomen. In totaal is de werkgelegenheid in deze periode met 22 procent toegenomen.

In de totale werkgelegenheid vormen de werknemers de grootste groep. De groep werknemers neemt tot en met 2003 toe, om vervolgens licht af te nemen. De groep ondernemers zonder personeel (ZZP'ers) is vanaf 2002 juist fors toegenomen en het aantal ondernemers met personeel is stabiel gebleven. Een mogelijke verklaring voor deze verschuiving is dat steeds meer werknemers voor zichzelf beginnen als ZZP'er. Zo hebben de veranderingen in de vestigingwet per 1 januari 2004, gunstig uitgewerkt voor de groei van het aantal zelfstandigen. Ook de btw-verlaging is een stimulans geweest voor met name een sterke stijging van het aantal vrouwelijke (deeltijd) ondernemers in de kappersbranche. Door de btw-verlaging is het fiscale voordeel van zwart werken voor een belangrijk deel weggevallen, waardoor veel voormalig zwartwerkende kappers ervoor gekozen hebben om hun werkzaamheden wit uit te voeren. Bovendien heeft de Kleine Ondernemers Regeling¹ bevorderlijk gewerkt voor het wit maken van zwart werk in de kappersbranche. Dit geldt vooral voor zelfstandige kappers met een omzet tot circa 30.000 euro. Dit is de omzetgrens waarvoor ondernemers die

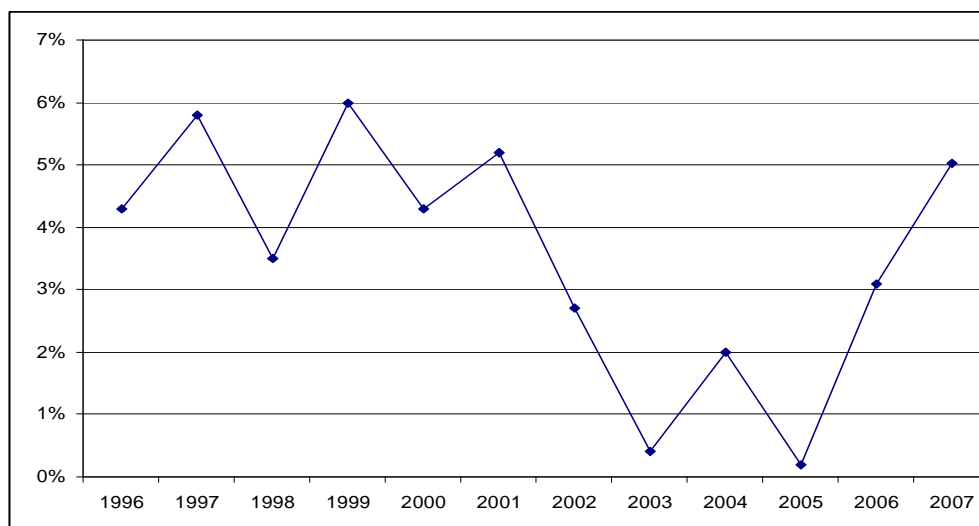
¹ In het kader van de Kleine Ondernemers Regeling (KOR) kunnen ondernemers die minder dan 1.883 euro aan btw moeten afdragen, voor een verlaging van de afdracht van btw in aanmerking komen. Ondernemers die minder dan 1.345 euro moeten afdragen, kunnen zelfs volledig worden vrijgesteld van afdracht van btw. Het genoemde bedrag van 1.883 euro wordt voor een ondernemer die valt onder het hoge btw-tarief al bereikt bij een omzetgrens van circa 10.000 euro. Een ondernemer die valt onder het lage btw-tarief, bereikt de grens van 1.883 euro pas bij een omzet van circa 30.000 euro.

onder het lage btw tarief vallen nog in aanmerking komen voor de KOR. Voor ondernemers die onder het hoge btw-tarief vallen, ligt deze grens al bij een omzet van circa 10 duizend euro.

3.3 Ontwikkeling omzet – volume en prijs

Consumentenbestedingen aan verzorgingsproducten en de kappersdiensten zijn sterk conjunctuurafhankelijk. In Figuur 2 is af te lezen dat de omzet tot en met 2001 jaarlijks met ongeveer 5 procent is toegenomen. In de periode 2003-2005 neemt de omzet in de kappersbranche slechts beperkt toe. Vanaf 2004 trekt de economie in Nederland weer aan en dat is ook met enige vertraging terug te zien in de omzet van de kappersbranche.

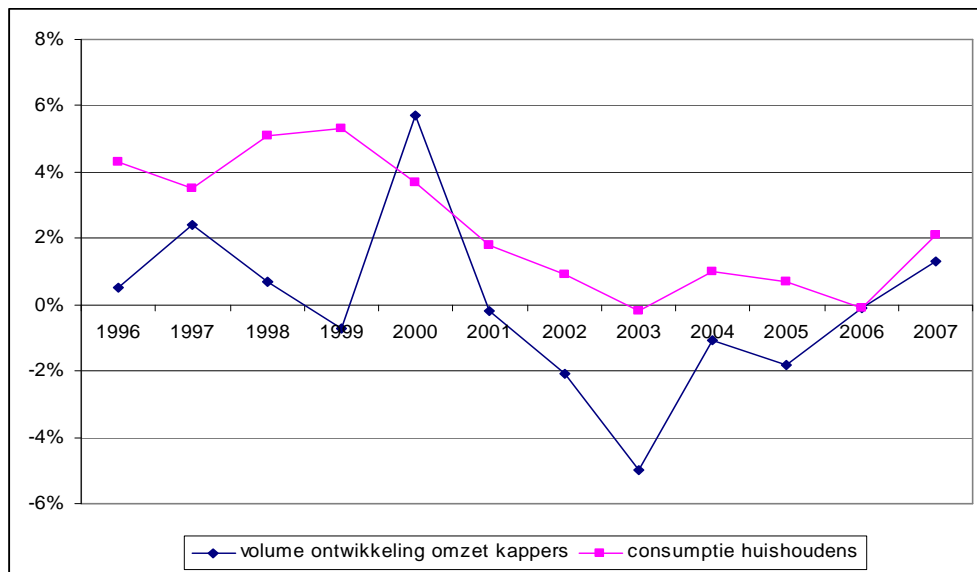
Figuur 2 Omzetontwikkeling kappersbranche in procenten (inclusief btw), 1996-2007

Bron: EIM o.b.v. CBS

De omzet in de kappersbranche is opgebouwd uit een prijs- en een volumecomponent. In Figuur 3 is de ontwikkeling van het volume in de kappersbranche weergegeven. Vrij eenvoudig vertaald is dat het aantal klanten dat geknipt wordt.

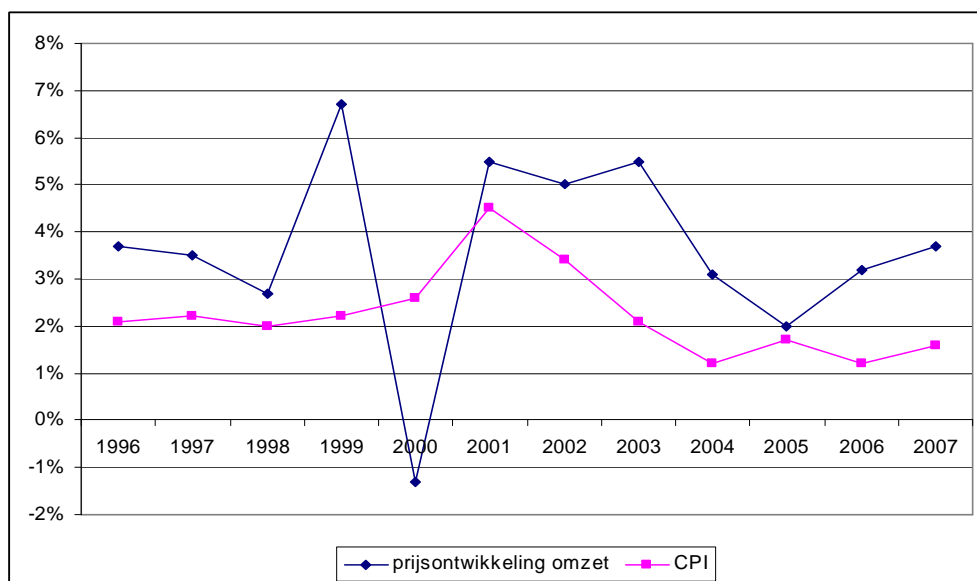
Figuur 3 Volumeontwikkeling kappersbranche, 1996-2007

Bron: EIM o.b.v. CBS

In figuur 3 is duidelijk af te lezen dat de consumptieve bestedingen zijn gedaald in de periode 1999-2003, een periode met een lage conjunctuur. Het is opvallend te noemen dat juist het volume in de kappersbranche in 2000, midden in de conjuncturele dip, is toegenomen met bijna 6 procent. Zoals in het volgende hoofdstuk zal blijken, speelt het verlaagde btw-tarief daar een belangrijke rol in. Vanaf 2006 neemt het volume in de branche weer toe na enkele mindere jaren.

Figuur 4 Prijsontwikkeling kappersbranche (inclusief btw), 1996-2007

Bron: EIM o.b.v. CBS

De prijsontwikkeling in de kappersbranche is weergegeven in Figuur 4. In de kappersbranche stijgen de prijzen gemiddeld sneller dan de inflatie (CPI). Het verschil tussen CPI en de prijsontwikkeling in de kappersbranche wordt de relatieve prijsontwikkeling genoemd. Een relatief sterke stijging van de prijzen in vergelijking met de inflatie is gebruikelijk voor sectoren waar arbeid de voornaamste productiefactor is. Uit figuur 4 blijkt dat de relatieve prijsontwikkeling uitkomt op gemiddeld anderhalf procent per jaar. In de jaren 1998, 2001 (invoeringsjaar euro) en 2005 is de relatieve prijsontwikkeling duidelijk beneden het gemiddelde. In 1999 en 2003 is de relatieve prijsontwikkeling juist aanmerkelijk hoger, vooral als gevolg van een forse stijging van de arbeidskosten. Alleen in 2000 is de prijsontwikkeling in de kappersbranche gunstiger dan de inflatie. Dit is het gevolg van de verlaging van het btw-tarief in dat jaar¹.

¹ Op grond van de kostenontwikkeling in de kappersbranche en de ontwikkeling van de prijzen in de jaren 1999 en 2001, zou een prijsontwikkeling van circa 6% verwacht mogen worden. Het verschil tussen 6% en de feitelijke prijsdaling van 1,5% is het deel van de btw-verlaging dat doorgegeven is aan de consument. Dit deel komt neer op ongeveer 70%. Het overige deel van de btw-verlaging (circa 3,5%) is aangewend voor verbetering van de winstmarge in de kappersbranche.

4 Effecten btw-verlaging

Er is een verklarend model opgesteld voor de werkgelegenheidsontwikkeling van werknemers in de kappersbranche. Het model bestaat uit twee vergelijkingen. In de eerste vergelijking wordt de omzetontwikkeling verklaard. In de tweede vergelijking wordt de werkgelegenheidsontwikkeling uit de omzetontwikkeling verklaard. Daarbij is gebruik gemaakt van zogenaamde dummyvariabelen.

In het model is alleen de werkgelegenheidsontwikkeling van werknemers opgenomen. De ontwikkeling van het aantal zelfstandigen wordt door andere factoren beïnvloed dan de ontwikkeling van het aantal werknemers, zoals verbetering van het imago van ondernemers, algemene marktomstandigheden en verandering in wet- en regelgeving. Ook de btw-verlaging is een stimulans geweest voor met name een sterke stijging van het aantal vrouwelijke (deeltijd)ondernemers in de kappersbranche. Door de btw-verlaging is het fiscale voordeel van zwart werken voor een belangrijk deel weg gevallen, waardoor veel voormalig zwartwerkende kappers ervoor gekozen hebben om hun werkzaamheden wit uit te voeren¹.

Om een zo goed mogelijk model op te stellen van de ontwikkeling van het aantal werknemers in de kappersbranche, is een groot aantal potentiële verklarende variabelen onder de loep genomen. Uiteindelijk bleken de ontwikkeling van de particuliere consumptie en de relatieve prijsontwikkeling te leiden tot het beste verklarende model. Hierbij is de relatieve prijsontwikkeling bepaald als het verschil tussen de algemene inflatie (exclusief btw) en de prijsontwikkeling in de kappersbranche (exclusief btw). In de volgende twee tabellen zijn de beide modelvergelijkingen weergegeven.

Tabel 1 Vergelijking één met de omzetontwikkeling (%) als de te verklaren variabele

<i>verklarende variabele</i>	<i>coëfficiënt</i>	<i>t-waarde</i>
Particuliere consumptie (%)	0,80	3,6
Relatieve prijsontwikkeling (%)	-0,74	-2,1
Btw-verlaging	0,10	4,2
Btw-verlaging (1 jaar vertraagd)	0,01	0,4
R ² =0,89		

De coëfficiënten hebben de volgende betekenis. In 2000 ligt de procentuele groei van de omzet op een 10% hoger niveau dan zonder btw-verlaging². In 2001 is dat nog 1%.

Volgens dezelfde redenering geldt dat de groei van de werkgelegenheid in 2000, 2001 en 2002 respectievelijk op een 33%, 56% en 53% hoger niveau ligt dan

¹ Zie hiervoor ook hoofdstuk 3.

² Dus bijvoorbeeld 2,2 in plaats van 2 procent groei. De feitelijke groei is in mindere mate relevant omdat daarbij ook de andere variabelen een belangrijke rol spelen. Relevant is vooral dat er sprake is van (zeer) significante effecten.

zonder btw-verlaging het geval geweest zou zijn. Dit volgt uit de gegevens in Tabel 2.

Tabel 2 Vergelijking twee met de ontwikkeling van het aantal werknemers (%) als de te verklaren variabele

<i>verklarende variabele</i>	<i>coëfficiënt</i>	<i>t-waarde</i>
Omzetontwikkeling (%)	0,33	1,6
Omzetontwikkeling (1 jaar vertraagd) (%)	0,56	2,8
Omzetontwikkeling (2 jaar vertraagd) (%)	0,53	2,7
R ² =0,86		

Noot: er is ook een model geprobeerd waarin de omzet ook 3 jaar vertraagd is opgenomen. Dat voegt geen verklarende waarde toe, maar wordt in het vervolg wel gebruikt voor het berekenen van de werkgelegenheidseffecten

De btw-verlaging per januari 2000 is in het betreffende model opgenomen als dummyvariabele. Het blijkt dat de opname van deze dummyvariabele in het model, de verklaring van de werkgelegenheidsontwikkeling van werknemers in de kappersbranche beduidend (significant) verbetert. Als maat voor significantie is de R² gebruikt. Met een waarde van 0,89 en 0,86 ligt deze hoog. Een R² kan maximaal 1,0 zijn. Bij een waarde van 1,0 wordt 100% van de ontwikkeling verklaard. De t-waarde in de tabel laat de significantie per verklarende variabele zien. Vanaf een waarde van circa 1,5 is deze significant te noemen.

Het model laat zien dat de werkgelegenheidsontwikkeling vertraagd reageert op de ontwikkeling van de omzet. Bij een omzetstijging zal dat in het eerste jaar slechts leiden tot een beperkte toename van de werkgelegenheid in de kappersbranche. Vooral in het tweede jaar, maar ook in het derde jaar, is er een gunstig effect op de werkgelegenheidsontwikkeling in de kappersbranche. Deze vertraagde werking staat in de literatuur bekend als 'labour hoarding'. Dit betekent dat bedrijven hun werkgelegenheid vooral aanpassen op basis van duurzame veranderingen in hun omzetontwikkeling. Dit is dan ook de belangrijkste verklaring waarom de btw-verlaging niet al direct in het jaar 2000 heeft geleid tot een substantieel sterkere stijging van de werkgelegenheid, maar dat dit pas vertraagd heeft doorgewerkt in de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de twee jaren daarna.

De bovenstaande modellen kunnen worden omgezet in een vergelijking, waarmee een raming van het effect op het aantal werknemers (in personen) in de branche gemaakt kan worden. De modelberekening (bijdrage per verklarende variabele aan de procentuele groei van het aantal werknemers) kan vervolgens worden omgezet in personen. Per variabele kan per jaar worden weergegeven wat de bijdrage aan de groei is. Zo is de bijdrage van de prijsontwikkeling negatief, omdat de prijzen van kappers gemiddeld sterker stijgen dan de inflatie. De bijdrage van de particuliere consumptie is sterk positief. De bijdrage van de btw-verlaging is positief geweest. Uit het model volgt dat in het jaar dat de btw-verlaging van kracht werd, het effect net boven 1000 extra werknemers lag. In de twee daaropvolgende jaren was het effect groter – rond 2100 personen. In totaal wordt het structurele effect geschat op 5400 personen. Dit is een groei van ruim 15%.

Opgemerkt moet worden dat de berekening van het btw-effect indicatief is. Met name het deeltijdpercentage (gemiddeld aantal gewerkte uren / aantal voltijduren) kan aan verandering onderhevig zijn, wat invloed heeft op de juistheid van de berekeningen. De vraagverandering door de btw-verlaging (oproepkrachten worden vaker opgeroepen) en het sterk groeiende aantal ZZP'ers (werknemers die voor zichzelf beginnen) hebben waarschijnlijk invloed gehad op dit punt. Desalniettemin lijkt het alleszins redelijk om aan te nemen dat de btw-verlaging van grote (positieve) invloed geweest is op het aantal werknemers.